

<https://hstryres.uz/journal/index.php/makro>

2026, № 1 (13)

ISSN-3030-3761

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
Илмий журнали

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
Научный журнал

HISTORICAL RESEARCHES
Scientific journal

ТОШКЕНТ-2026

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосори:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief editor:

Шакиров Иляс Рахимзянович
т.ф.ф.д., (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор, Академик
Ўзбекистон Миллий университети
Сулейманов Рустам Хамидович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Муминов Алишер Гаффарович
Сиёсий фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Зуев Андрей Сергеевич
тарих фанлари доктори, профессор
Новосибирск Давлат университети
Ишанхуджаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулов Ахмад Баймахаматович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Габриэльян Софья Ивановна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Убайдуллаева Барно Машрабжоновна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Очилдиев Файзулла Бобокулович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Саидбобоев Зокиржон Абдукаримович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Азизов Илдар Рафаэлевич
Сиёсий фанлари доктори (DSc), доцент
Бизнес ва тадбиркорлик Олий мактаби

Гаффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети
Сиддиков Равшан Бердимуратович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Тухтабеков Козимбек Азимбекович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Бабабеков Акбар Давурбаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Бахранов Шерзод Таштурсунович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Жамоат ҳафсизлиги университети
Алиазарова Дилдора Валишеровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулова Шахноза Боймухамматовна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Навоий Давлат педагогика институти
Нормуродов Дилмурод Рахматуллаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Абдулаева Нигора Санжаровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Америка технологиялар университети
Тоғаев Жасур Эркинович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Усаров Умид Абдумавлянович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Эшқувватов Бобир Валикул ўғли
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Контакт редакции журнала
Город Ташкент, улица Мирзо Голиба,
Исторический факультет
Национального Университета
Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Тел: +998900382203

Contact Editors of journal
Tashkent city, street of Mirzo Golib,
Faculty of history of the National
university of Uzbekistan named after
Mirzo Ulugbek
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Phone: +998900382203

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1	Abdurasilov Shoxrux Raupovich	5
	OʻRTA ASPLARDA TOSHKENTNING IJTIMOIIY-SIYOSIY VA ETNIK TARIXI	
2	Abdunosirova Ozodaxon Botirjon qizi	14
	SHOHRUX MIRZONING ILMIY VA IJODIY FAOLIYATIGA DOIR	
3	Акбоева Зебинисо Джалолиддиновна	19
	ЯНГИ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТИНИНГ ТУРКИСТОНДА ЖОРИЙ ҚИЛИНИШИ ВА УНИНГ ОҚИБАТЛАРИ	
4	Begimqulova Laylo Mashrabovna	23
	AMIR TEMUR DAVLAT BOSHQARUVIDA OLIY MASLAHAT KENGASHINING FAOLIYATI	
5	Begimqulova Laylo Mashrabovna	28
	AMIR TEMUR TAMONIDAN MARKAZLASHGAN DAVLAT ASOSLARINING YARATILISHI	
6	Гаффоров Шокир Сафарович	35
	ПОЛИТИКА ЗАСЕЛЕНИЯ ТУРКМЕНСКИХ ТЕРРИТОРИЙ РОССИЙСКИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦАМИ В КОЛОНИАЛЬНЫЙ ПЕРИОД	
7	Дусчанов Расулжон Рахимбердиевич	43
	ЎЗБЕКИСТОНДА МОЛИЯ ТИЗИМИ ТАРИХИ	
8	Ernazarov Shermuhammad Eshbekovich	49
	TARIX, TARAQQIYOT VA MILLIY GʻOYA	
9	Fayzrahmanova Zarina Ildarovna	58
	SHAYBONIYLAR SULOLASI DAVRIDA BUXORO XONLIGI	
10	Исмоилова Парвина Хамиджон кизи	66
	ВОПРОС ОБ УЧРЕЖДЕНИИ СИСТЕМЫ КРЕДИТОВАНИЯ В ТУРКЕСТАНСКОМ КРАЕ (НА МАТЕРИАЛАХ ТУРКЕСТАНСКОГО СБОРНИКА)	
11	Ишанходжаева Замира Райимовна., Махкамова Рано Аловиддин кизи	72
	ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ (ЎОДУ) ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА	
12	Кобзева Ольга Петровна	81
	В ПАМЯТЬ ОБ УЧЕНОМ	
13	Mamajonov Soyibjon Xalilovich	86
	“SHARQ KUTUBXONASI” ASARIDA AMIR TEMURNING DASHT YURISHI MASALASINING OʻRGANILISHI	
14	Maxamova Shahlo Anatoliyevna	91
	CHIGʻATOY ULUSI MUSTAQILLIK DAVRI (1306-1346)NING ARABIY MANBALARDA AKS ETISHI	
15	Norbekov Suhrob Farxod oʻgʻli	98
	SHARQIY SLAVYAN DIASPORASINING IJTIMOIIY - SIYOSIY FAOLLIGI (USTUNLIGI): TURKISTON ASSR (1918-1924 YILLAR)	
16	Ochilova Dilobar Joʻraqulovna	108
	MOʻGʻULLAR IMPERIYASINING SHAKLLANISHI DAVRI MASALASIDA SHARQ MANBALARNING QIYOSIY TAHLILI	
17	Qitaybekov Azizbek Kenesbek oʻgʻli	114
	1970-YILLARDA QORAQALPOGʻISTON FUQARO AVIATSIYASINING XALQ XOʻJALIGIDAGI OʻRNI: ARXIV Hujjatlari TAHLILI	
18	Qodirova Mavluda Mirzaraximovna	120
	QURBONJON DODXOHNING IQTISODIY SIYOSATI	
19	Qoraboyev Sherzodbek Raximovich	125
	MASJIDLAR FAOLIYATIDA MILLIY URF-ODATLAR VA DINIY QADRIYATLAR UYGʻUNLIGI (FARGʻONA VODIYSI TAJRIBASI ASOSIDA)	

20	Tolibjonov Azizjon Tolibjonovich SULTON TAKASHNING IROQ SALJUQIYLARI VA ABBOSIYLAR XALIFALIGI BILAN SIYOSIY MUNOSABATLARI TARIXI	130
21	Turdaliyev Abduhilol Zohidjon o‘g‘li CHIG‘ATOY ULUSI VA ELXONIYLAR DAVLATI O‘RTASIDAGI SIYOSIY KURASHLAR	139
22	Худойкулов Урал Каримович ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИЙ ВИЛОЯТЛАРИДА ЕНГИЛ ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ САНОАТИНИНГ РИВОЖЛАНИШИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА МУАММОЛАР	149
23	Хо‘jamberdiyev Ma‘murjon Mirkomil o‘g‘li TEMURIYLAR DAVRI TABIBLARI VA ULARNING KUNDALIK HAYOTI	156
24	G‘ulomov Ilhomjon Komiljonovich 1920-YILDA O‘TKAZILGAN AHOLINI RO‘YXATGA OLISH TADBIRINING ROSSIYA UCHUN IQTISODIY AXAMIYATI (TURKISTON ASSR MISOLIDA)	163

Дусчанов Р. Р.

«Архившунослик ва манбашунослик» кафедраси доценти, PhD

Ўзбекистон Миллий университети

rasuljonduschanov@gmail.com**ЎЗБЕКИСТОНДА МОЛИЯ ТИЗИМИ ТАРИХИ****АННОТАЦИЯ**

Ўзбекистон давлатчилиги тарихида молия тизимининг шаклланиши, солиқ ва йиғимлардан ташқари хазина кирим-чиқимлари назорати, молия атамасининг ҳукмрон сулолалар даврида ҳар хил номланиши, уларга белгиланган вазифаларнинг фарқли жиҳатлари, Туркистон генерал-губернаторлигига молия бюджет тизимининг кириб келиш тарихи акс эттирилган.

Калит сўзлар: Туркистон, давлатчилик, кирим-чиқим, назорат, молия, бюджет, сулола, иқтисод, солиқ, йиғим, рента, даромад, харажат, тўлов, пул, ғазна, вазир, девон, хазина, маҳаллий бошқарув.

КИРИШ

Молия тизими дунё тарихида ўзгариш жиҳатидан бюджет босқичи сифатида шаклланиши натижасида давлатнинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, ҳарбий ва маданий ҳамда бошқа соҳаларини юритувчи моддий механизмига айланди. XIX асрда Давлат бошқарувида хазина атамаси ўрнига бюджет тизими кириб келган бўлсада, ҳалигача ўз аҳамиятини йўқотмаган. Ҳар бир давлатнинг молиявий ва иқтисодий базаси бу бюджет ҳисобланиб, унинг асосида мамлакат даромади ва харажатлари, даромаднинг асоси бўлган солиқ турлари ишлаб чиқилади.

ТАДҚИҚОТНИНГ АСОСИЙ НАТИЖАЛАРИ

Молия сўзи араб тилидан олинган бўлиб, пул маблағлари маъносини билдиради. Молия – мақсадли пул фондларини ҳосил қилиш, жамлаш, тақсимлаш ва ишлатиш юзасидан пайдо бўладиган иқтисодий муносабатлар мажмуи ҳисобланади. Молия – иқтисодиётнинг пул секторида юзага келади ва даромадлар асосида юз бериб, даромад ҳосил қилиш ва уни сарфлашни англатади. Аммо луғавий маъноси жиҳатидан “молия” сўзи французча “finance”, лотинча “financia” ва русча “financi” сўзларининг эквиваленти ёки маълум маънода, синоними ҳисобланиб, “даромад” ёки “тўлов” деган маъноларни англатади[1].

“Ўзбекистон Республикаси Молия ҳуқуқи” номли ўқув қўлланмасида молия сўзи икки хил маънода моддий – пул жамғармалари йиғиндиси, иқтисодий маънода – давлатнинг, маҳаллий ҳудудларнинг, хўжалик юритувчи субъектларнинг, юридик ва жисмоний шахсларнинг пул маблағларини шакллантириш, тақсимлаш, қайта тақсимлаш ва фойдаланиш соҳасидаги ижтимоий муносабатларнинг йиғиндисини ифодаловчи тоифадир. Ҳозирги

кунда молиянинг функцияларига доимий равишда тақсимлаш, назорат ва тартибга солиш вазифалари киради[2].

Ўз навбатида бюджет молия соҳасининг асосий қисми ҳисобланиб, унинг базасини даромад, даромаднинг базасини эса солиқ, солиқ базасини халқ ва ишлаб чиқариш ташкил этади.

Ушбу тизим молия йили – давлат бюджети амал қиладиган ёки молия ҳисоботлари муддати ҳисобланадиган 12 ойдан иборат давр ҳисобланади. Аммо ушбу ҳисобот йили барча давлатларда ҳам календар йили билан мувофиқ келмаслиги мумкин. Масалан: Буюк Британияда молия йили 1 апрелдан бошланиб, кейинги йилнинг 31 мартига, АҚШда 1 октябрдан бошланиб 30 сентябрда тугайди. Ўзбекистон Республикасида календар йилига мувофиқ келади (1 январдан бошлаб, 31 декабрда тугайди)[3] дастлабки шаклланган бюджетларда қишлоқ хўжалигига боғлиқ бўлган жиҳатлари учун ҳар хил белгиланган.

Молия тизими қадимги даврларга бориб тақалади, унинг тарихи ҳақида кўплаб илмий асарлар бизгача етиб келган. Давлат даромади ва харажатларига оид дастлабки асар Миср ҳукмдори Птоломей II ҳукмронлиги, яъни, мил. авв. III-II асрларда ёзилган бўлиб, у Солиқнома (Податный устав) деб аталган. Ушбу рисолада солиқ солишнинг асосий меъёрлари ва қоидалари белгиланиб, Юнонлар ушбу қонунларни мисрликлардан ўрганиши натижасида ер ва жон солиғи юзага келган. Ер солиғи (рента) Мисрда мил. авв. IV-III асрдан минг йил муқаддам пайдо бўлиб, у натура шаклида олинган. Солиқни ҳисоблаш учун кадастр ишлари ҳам амалга оширилган. Шунингдек, даромаднинг асосий манбаи кул савдоси бўйича солиқ ва мулк солиқлари, чорва молини парваришlash, ҳайдаладиган ерлар учун белгиланган миқдордаги ижара ҳақидан келиб тушган[4].

Молия бошқарув тизимида давлат ҳаётида молиянинг ўрни жуда катта аҳамиятга эга ҳисобланиб, бу тизимнинг марказлаштирилишини тарихий жараёнлар билан боғлаб таҳлил қиладиган бўлсак, шулардан Араб халифалиги даврида солиқлар “Хирож девони”га қайд этиб борилган. Бу даврда девоннинг доимий таркибини ўз ичига олувчи рўйхат тузилган бўлиб, унда қирим ва чиқим, шунингдек, давлатдан маош олиш ҳуқуқига эга бўлган кишилар рўйхати қайд этилган. Девон тизими марказий ҳокимият таркибида жойлашган бўлиб, [5] ушбу муассаса давлат ташкилоти сифатида фаолият юритмаган балки фақатгина ойлик маош олувчилар билан шуғулланган. Халифаликдан ажралиб чиққан Тоҳирийлар ва Саффорийлар даврида давлат молия ишлари “Девони ал-хараж” девони томонидан бошқарилган.

Сомонийлар даврида молиявий ишлар билан шуғулланувчи амалдор “Девон ал-муставфий” хазинадор Вазир девонидан кейинги ўринда бўлиб, у ғазнага келган даромадлар ва қилинган сарф-харажатлар ҳисобини юритиш билан шуғулланган. Унинг ихтиёрида алоҳида тайинланган ҳисобчилар бўлган. Бундан ташқари “Девон ал-мушриф” ғазнадаги маблағларнинг сарфланиши, сарой харажатлари учун ажратилган маблағларнинг сарфланиши ва бошқа ишларни назорат қилган[6]. Бу даврда маҳаллий бошқарув тизимини молиялаштириш ишлари ўзларининг маҳаллий

маблағлари ҳисобидан олиб борилган[7]. Таъкидлаб ўтилган маълумотлар асосида фикр билдириш мумкинки, ушбу тизим маҳаллий бюджетнинг дастлабки кўриниши бўлиб, ушбу йўналиш вақт ўтиши билан такомиллашиб борган.

Салжуқийлар давлатида “Девони истифо” (молия девони) давлат кирим-чиқимларини, солиқлар, бож ва бошқа молиявий даромадлар, уларни алоҳида рўйхатга олиш билан шуғулланган. Бу девоннинг хизматчилари даргоҳ кирим-чиқимлари, хазинадаги аҳвол, мавжуд нақд пулнинг ҳисоби, давлат қарамоғида бўлганларга кетадиган харажат, маош, нафақа миқдори кабиларни назорат қилган. Бундан ташқари, “Девони ишроф” бу давлат назорат девони бўлиб, молия солиқ ишларини назорат қилиш ва текшириш ва бошқа вазифаларни бажарган[8].

Тарихий жиҳатдан ҳам маълумки, молия тизимининг назорати доимий равишда мураккаб бўлиб келган. Амир Темур даврида еттита вазир фаолият олиб борган бўлса, улардан тўртта вазир ҳар куни девонхонада бўлиши шартлиги айtilган. Булардан биринчиси – мамлакат ва раият вазири бўлиб, унинг зиммасига 10 га яқин вазифалар юклатилиб, молия соҳасига боғлиқларидан, вилоятлардан олинадиган ҳосил, солиқ ўлпонлар, уларни тақсимлаш, кирим-чиқимлар ҳамда хазинани қандай тартибга келтирилганлигини ҳисоботини бериб туриши лозим бўлган. Фақат иккинчи сипоҳ вазири ҳисобланиб молия соҳасидан йироқ бўлган. Қолган иккита вазир давлат даромадига боғлиқ вазифаларни бажарган. Амир Темурга тобе ҳудудларга оид ишлар учун уч вазирдан иборат давлат ҳайъати (холиса) тузилган. Улар мазкур ҳудудлардан келадиган молиявий муоммаларни ва келадиган даромадларни бошқарганлиги ҳамда салтанатнинг ҳар бир идорасида кирим-чиқимларни, кундалик харажатларни ёзиб бориш учун бир котиб белгиланганлиги “Темур тузуклари”[9] да келтирилган. Ҳар бир ташкилот ва идора учун маблағларни тўлиқ назорат ва тафтиш қилиш жараёни тўғри йўлга қўйилганлигидан ишора ҳисобланади.

Амир Темурнинг молия ва солиқ соҳасида олиб борган сиёсати «Аниқ режали чиқим-киримлар, яъни молия масалаларининг тўғри ташкил этилиши, қатъий белги-ўлчовлар жорий этилганлиги боис, Соҳибқироннинг давлати кучли тараққий этган. Амир Темур фикрича, ана шундагина мамлакатда адолат ўрнатилиши мумкин, чунки хазинанинг собит ушлаб турилиши халқдан ортиқча солиқ йиғилишига эҳтиёж туғилмайди, халқни ортиқча толиқтирмайди, демакки, оммага зулм қилинмайди[10]». Давлатнинг даромад ва харажатларига жуда катта эътибор қаратилганлиги ва назоратни эътибордан четда қолдирмаганлиги буни исботи ҳисобланади. Бундан ташқари давлат ичидаги нарозилик ва ғалаёнларга ҳам солиқ ва молия масалалари сабаб бўлишининг олди олинган.

Бухоро хонлиги молия тизимида Бош вазирга сиёсий, молия, ҳарбий, ташкилий ва бошқа масалалар юклатилган бўлса[11], Бухоро амирлигида ҳукмдордан кейин иккинчи шахс Қўшбеги ҳисобланиб, у мамлакат бошқаруви, молия, солиқ, хазина ҳамда пойтахтдаги аҳвол билан боғлиқ энг муҳим масалаларни назорат қилган. Унинг ваколатлари йиллар давомида

ўзгариб туриб, амирликда аҳамияти бўйича учинчи поғонада молия идораси турган. Девонбеги молия вазири мақомига эга бўлиб, унинг лавозими давлат бошқаруви тизимида иккинчи мансабдор шахс ҳисобланган[12].

Хива хонлигида молиявий соҳани Қушбеги 1807 йилдан кейин Девонбеги бошқарган[13]. Қўқон хонлигида давлат даромадлари учун солиқ йиғувчилар бўлган, улар мирза, амин, саркор, оқсоқол кабилар солиқ ишлар билан шуғулланувчи шахслар бўлиб, ҳудудларда солиқлар беклик ва хоссачи турларга бўлиб йиғилган. Беклик солиқлари маҳаллий вилоят ҳокимлиги хазинаси учун йиғилган бўлса, хоссачилар хон хазинаси фойдасига солиқ йиғишган[14]. Хонликда молия соҳасини Девонбеги, 1845 йилдан кейин эса Мирзабошилар бошқарган[15].

Таъкидлаб ўтиш лозимки, Араб халифалиги даврида жорий қилинган солиқ ва молиявий тизим маълум бир ўзгаришлар билан хонликлар ва амирлик тугатилгунча давом этган. Фақатгина Мўғуллар даврида солиқларга ўзгиришлар киритилган. Ҳатто ҳозирги кундаги назорат тафтиш бошқармалари Амир Темур ва ундан олдинги даврларда ҳам йўлга қўйилган.

Бюджет тизимининг Ўрта Осиёга кириб келиши Россия империяси билан боғлиқ бўлиб, хазина ўрнида бюджет тизими кириб келган. Бу борада М.М. Сперанский хизмати катта бўлиб, бу назария ва қарашларни А. Смит ва Д. Рикардо асарлари бунга катта туртки бўлган. Россия империясидаги молиявий муаммоларни ҳал қилиш учун “Молия режаси” ишлаб чиққан. Ҳужжатнинг моҳияти бюджет тақчиллигини бартараф этиш зарурати эди. У янги солиқларни, шу жумладан задагон мулкларига жорий этиш таклифларини киритганлиги (кейинчалик зодагонлар буни М.М. Сперанскийни кечирмайдилар)[16]. Империяга бюджет тизимининг киритилиши тақчиллик муаммоларнинг олдини олиш учун мақсад қилинган режа бўлган.

М.М. Сперанскийдан кейинги жараёни давом эттирган, Фуқаролик ҳисоботлари департаменти Бош назоратчиси (генерал-контролер) В.А. Татаринов томонидан ишлаб чиқилди. У молиявий бошқарув масалаларини ўрганиш учун Ғарбий Европа мамлакатларида сафарда бўлган. Сафардан сўнг “Хорижий давлатларда қабул қилинган давлат ҳисоботи бошланғич асосларини Россияда қўллаш тўғрисида ахборот”ни тақдим этган. Олий назорат комиссияси В.А. Татаринов лойиҳасини тасдиқлади ва у 1866 йил январидан империянинг барча губернияларида, шу жумладан, Туркистонда ҳам аста-секин ҳаётга тадбиқ этила бошланди. Шунинг натижасида молия ва бюджет масаласи шаклланган. Совет ҳокимияти ўрнатилгандан кейин 1924 йилда Ўзбекистоннинг Иттифоқ таркибига кириши билан Ўзбекистон ССРнинг биринчи давлат бюджети тузилиб, 1991 йилга қадар давом этган[17].

ХУЛОСА

Хазинага тарихий жиҳатдан қаралганда ҳукмдор мулки бўлиб келган, уни назорати, сарфланиши ҳужжатларда қайд этиб борилган, чунки бу масалада ҳукмдорга ҳисоб берилиши манбаларда келтирилган. Давлат бюджетини

режалаштириш ҳар бир ташкилот учун кейинги бюджет йилига ўзининг лойиҳасини киритилган, бу молиявий масалани туман, шаҳар, вилоят ва республика кесимида молия томонидан лойиҳа кўриб чиқилиб, кейинги босқичга ўтказилган.

Фойдаланилган манба ва адабиётлар руйхати

1. Ўзбеки тилининг изоҳли луғати. – Тошкент: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. 2020. – Б. 611.
2. Билолхўжаева Ш.Б., Хакимов Ғ.Т. Ўзбекистон Республикаси Молия ҳуқуқи. Ўқув қўлланма. – Тошкент: 2011. – Б. 5.
3. Ўзбекистон Миллий энциклопедияси. – 6 Мирий-пархиш, Тошкент: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2003. – Б. 61-62.
4. Собиров Ҳ. Ўзбекистон давлат молияси тарихи. – Тошкент, 2002. – Б. 18-19.
5. O‘zbekistonning davlat muassasalari tarixi. Darslik mas’ul muharrir Z. Saidboboyev. – Toshkent: TURON-IQBOL, 2021. – B. 134.
6. Shamsiddin Kamoliddin., Timur Kocaogli. O‘zbek davlatchiligi tarixidan: Somoniylar sulolasi (IX – X asrlar). – Toshkent: Fan ziyo, 2024. – B. 35-36.
7. Shamsiddin Kamoliddin., Timur Kocaogli. O‘zbek davlatchiligi tarixidan: Somoniylar sulolasi (IX – X asrlar). – Toshkent: Fan ziyo, 2024. – B. 37.
8. Эшов Б.Ж., Одилов А.А. Ўзбекистон тарихи. 1-қисм. Дарслик. Тошкент: 2014. – Б. 244.
9. Темур тузуклари // Форсчадан А.Соғуний ва Ҳ. Кароматов таржима. – Тошкент: Ғофур Ғулом, 1991. – Б. 85-86.
10. Ўлжаева Ш. Амир Темур ва Темурийлар даврида миллий давлатчиликнинг ривожланиши. / Монография. – Тошкент: Фан, 2005. – Б. 56-57.
11. Zamonov A. Buxoro xonligi tarixi. – Toshkent: Bayoz, 2021. – B. 89.
12. Zamonov A., Egamberdiyev A. O‘zbekiston tarixi. IV qism. Darslik. – Toshkent: Bayoz, 2022. – B. 104-106.
13. Аҳмедова М.Т. Қўқон хонлигининг ташкил топиши, давлат тизими ва ҳуқуқ манбалари. – Тошкент, 2010. – Б. 164.
14. Kuzikulov I. Qo‘qon xonligi tarixi. (o‘quv-uslubiy qo‘llanma). – Namangan, – B. 32-33.
15. Аҳмедова М.Т. Қўқон хонлигининг ташкил топиши, давлат тизими ва ҳуқуқ манбалари. – Тошкент: 2010. – Б. 164.
16. Муравьева Л.А. Конституционные взгляды и реформы М.М. Сперанского // Из истории. – Б. 61.
17. Komolov O.S., Gofurov D.B., Bauyetdinov M.J. - Davlat budjet. O‘quv qo‘llanma / Toshkent: Innodfnsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2021. – B. 21.

Дусчанов Р. Р.

PhD., доцент кафедры «Архивоведения и источниковедения»

Национальный университет Узбекистана

rasuljonduschanov@gmail.com

ИСТОРИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ

АННОТАЦИЯ

В истории узбекской государственности отражены процессы формирования финансовой системы, контроль доходов и расходов казны помимо налогов и сборов, различные наименования термина «финансы» в период правления господствующих династий, отличительные особенности возложенных на них функций, а также история внедрения финансово-бюджетной системы в Туркестанском генерал-губернаторстве.

Ключевые слова: Туркестан, государственность, экспорт-импорт, контроль, финансы, бюджет, династия, экономика, налог, сбор, рента, доход, расход, плата, деньги, казна, министр, диван, казначейство, местное управление.

Duschanov R. R.

Associate professor., PhD at the department of «Source and archival studies»

National university of Uzbekistan

rasuljonduschanov@gmail.com

HISTORY OF THE FINANCIAL SYSTEM IN UZBEKISTAN

ABSTRACT

The article examines the formation of the financial system in the history of Uzbek statehood, including the oversight of treasury revenues and expenditures beyond taxes and levies. It also analyzes the varying terminology used to denote finance during different ruling dynasties and the distinctive features of the functions assigned to these institutions. In addition, the study traces the historical introduction of the financial and budgetary system into the Turkestan Governor-Generalship.

Keywords: Turkestan, statehood, revenues and expenditures, oversight, finance, budget, dynasty, economy, tax, levy, rent, income, expenditure, payment, money, treasury, minister, divan, exchequer, local governance.